

Täysistunto

Keskiviikko 1.2.2023 klo 14.00—16.18

8. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi elintarvikemarkkinalain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 283/2022 vp

Valiokunnan mietintö MmVM 25/2022 vp

Ensimmäinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 8. asia. Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö MmVM 25/2022 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä. — Avaan yleiskeskustelun. Edustaja Reijonen, olkaa hyvä.

Keskustelu

15.47 Minna Reijonen ps: Arvoisa herra puhemies! Kun näistä elintarvikeasioista nyt käydään keskustelua, niin on tietysti aina huomioitava ja tärkeätä, että meillä kotimaisuusaste säilyy. Se on jo huoltovarmuuden, ja muunkin, kannalta hirveän tärkeätä. Toivon, että sitä korostetaan ja taataan, että meillä on kotimaista ja turvallista ruokaa. Meillä on puhtaat pellot ja puhtaat vedet, mitä viljellä. Toivon, että tämä muistetaan jatkossakin. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Kalmari, poissa. — Edustaja Lundén, olkaa hyvä.

15.47 Mikko Lundén ps: Kiitos, arvoisa herra puhemies! Esityksessä todellakin ehdotetaan muutettavaksi elintarvikemarkkinalakia. Laki on varmasti ihan paikallaan, mutta tahdon sanoa muutaman mahdollisen epäkohdan, mikä minua tässä laissa pohditutti.

Olen aina kantanut suurta huolta pk-yritysten tulevaisuudesta ja kannan edelleen. Minä ainakin tulen aina kannustamaan perustamaan uusia yrityksiä, joilla on hyvä liikeidea ja ennen kaikkea tuotteita markkinoida kuluttajille. Valiokunnan saamien kriittisten lausuntojen mukaan asia kiteytyy aika hyvin. Luen tässä muutamasta lausunnosta muutaman kohdan.

Arvoisa herra puhemies! Nykyisen lain toimivuutta arvioidaan uudelleen vasta sitten, kun edellisten lainmuutosten vaikutuksista on riittävästi tietoa. Eräs liitto tunnistaa palautuksiin, jäljempänä palautusoikeuksiin, liittyvät ongelmat ja ymmärtää sinänsä lakiehdotuksen taustalla olevan ajatuksen. He kuitenkin vastustavat palautusoikeuden yksiselitteistä kieltämistä, koska tämänkaltaisen kilpailun rajoittamisesta kärsivät erityisesti vain pienet ja keskisuuret yritykset. Hyötyjinä ovat alan suuret toimijat ja tuontituotteiden tuojat. Hallituksen hyvää tarkoittava ajatus kääntyy itseään vastaan, kun toimiala keskittyy harvempien suuryritysten käsiin. He myös katsovat, että palautusoikeuden käyttäminen on yksittäisessä tilanteessa ymmärrettävää ja hyväksyttävää. Tällainen tilanne voi hyvin olla esi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 159/2022 vp

merkiksi uutuus- ja/tai sesonkituotteiden kohdalla, kun ei ostaja eikä myyjä voi olla varma siitä, miten kuluttajat näihin tuotteisiin reagoivat, samoin silloin, kun uusi yritys pyrkii markkinoille.

Tahdon myös mainita, että K-ruokakaupat ovat pientuottajille merkittävä kauppakumppani, sillä paikalliset K-kauppiat ostavat tuotteita suoraan tuottajilta kauppansa valikoimiin. K-ruokakaupoissa on Suomen laajin paikallistuotteiden valikoima, yhteensä noin 50 000—60 000 lähituotetta.

Tuotteiden palautusten ehdotonta kieltä en oikein voisi ymmärtää. Ehdoton palautuskielto puuttuu vakavalla ja merkittävällä tavalla yritysten väliseen sopimus- ja kilpailupauteen eikä olisi pitkällä tähtäyksellä välttämättä tuottajan tai valmistajankaan edun mukaista. Ehdoton palautuskielto vaikuttaisi todennäköisesti tuotteiden tilausmääriin, tilausrytmiin, kuluttajahintoihin ja hankintahintoihin. Palautusten kieltäminen vähentäisi todennäköisesti ruokakauppojen halukkuutta ottaa valikoimiinsa uusia tuotteita pieniltä ja keskisuurilta yrityksiltä, pienentäisi menekkiriskiä sekä tuotteiden, kuten juuri mainittujen uutuuskien ja sesonkituotteiden, tilausmääriä ja lisäisi korotuspaineita kuluttajahintoihin. Lopputuloksena pientoimittajien kynnys saada tuotteita kaupan hyllylle nousisi selvästi.

Tässä muutamia mielestäni aivan konkreettisia uhkakuvia elintarvikemarkkinalaista, jotka pitää oikeasti ottaa vakavasti.

Arvoisa herra puhemies! Loppuun tahdon sanoa valiokunnan mietinnön kohdan, joka koskee juuri nimenomaan näitä kaupan palautuksia ja esimerkiksi uusien tuotteiden tuleamista kaupalle: ”Palautuskiellosta poikkeaminen voi yleisperusteluissa kuvatulla tavalla kuitenkin olla tavarantoimittajan näkökulmasta tarpeen silloin, kun kyse on joko kokonaan uudesta innovatiivisesta tuotteesta tai kyseisellä alueella uuden yrittäjän tuotteesta, jonka markkinoille pääsyn palautuskiellon soveltaminen voisi estää. Tavarantoimittaja voi tällaisessa tilanteessa olla valmis tarjoamaan tuotettaan myyntiin alkuvaiheessa tavanomaista heikommilla sopimusehdoilla ja kantamaan riskin tuotteen ennakoitua heikommasta menekistä ja mahdollisesta hävikistä. Taustalla voi tällaisessa tilanteessa olla myös tavarantoimittajan oma määräaikainen kampanja tuotteen menekin edistämiseksi ja tarve varmistaa täyden hyödyn saaminen tuotteen markkinointiin käytettävistä kustannuksista.” Mielestäni tuolla kappaleella pystyy elämään tässä tapauksessa, ja lausunnoissa nousseet todella asialliset ja ennen kaikkea tärkeät huolet on osaltaan huomioitu. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Kalmari, olkaa hyvä.

15.50 Anne Kalmari kesk (esittelypuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Esittelypuheenvuoro hieman myöhässä:

Tosiaankin käsittelemme hallituksen esitystä eduskunnalle laiksi elintarvikemarkkinain muuttamisesta. Esityksen tarkoitus on se, että edistetään elintarvikemarkkinoiden toimivuutta ja turvataan elintarvikeketjussa heikoimmassa asemassa olevien toimijoiden asemaa rajaamalla maksuaikoja ja kieltämällä maksuttomat palautukset sekä selkeytetään elintarvikemarkkinavaltuutetun tehtäviä ja toimintaa.

Elintarvikemarkkinalakia muutettiin viimeksi vuonna 21. Vaikka muutoksesta on kulunut vain vähän aikaa, on tilanne maailmalla ja elintarvikemarkkinoilla muuttunut sen jälkeen merkittävästi. Maatalouden kannattavuus on heikentynyt voimakkaasti vuoden 21 poikkeuksellisen heikon sadon ja Venäjän aloittaman hyökkäyssodan seurauksena. Maatalouden kannattavuuskriisin ratkaisu vaatii laajasti toimia koko elintarvikeketjussa. Laa-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 159/2022 vp

jemmat kilpailu- ja elintarvikemarkkinalainsäädännön muutokset vaativat vielä lisäselvityksiä, joiden tekemistä maa- ja metsätalousvaliokunta kiirehtii. Parhaillaan selvitetään muun muassa kustannusindeksin käyttöönottoa siten, että tuotantopanosten hintojen muutokset välittyisivät nopeammin myös tuottajahintoihin. Valiokunta katsoo, että esitykset lainsäädännön muuttamiseksi tulee saattaa eduskunnan käsiteltäviksi vuoden 24 loppuun mennessä.

Elintarvikemarkkinalakiin on hallituksen esityksessä esitetty sellaisia muutoksia, jotka on mahdollista toteuttaa nopeassa aikataulussa. Nyt esitetyt muutokset liittyvät tavarantoimittajien ja ostajien välisiin maksuaikoihin ja ostajan mahdollisuuteen palauttaa myymättä jääneitä tuotteita ilman maksua. Tarkoituksena on parantaa tavarantoimittajista erityisesti viljelijöiden sekä pienten ja keskusurten elintarvikeyritysten asemaa markkinoilla. Mutta kuten edustaja Lundén tässä hyvin nosti, on tilanteita, jolloin tämä voisi kääntyä toisinpäin, jollemme olisi valiokunnassa yhteisymmärryksessä lisänneet uusien tuotteitten klausuulia tähän lakiin. [Mikko Lundén: Hyvä!]

Hallituksen esityksessä maataloustuotteitten ja elintarvikkeitten maksuaikoja esitetään lyhennettäväksi yleisesti 30 päivästä 14 päivään ja muiden kuin pilaantuvien tuotteitten osalta 60 päivästä 30 päivään. Pidemmistä maksuajoista on kuitenkin mahdollista sopia tavarantoimittajien aloitteesta. Kauppatapadirektiivin mukaan maksun voi myös tehdä useammassa erässä tavarantoimittajien lähettämien laskujen perusteella. Mutta tarkoituksena siis on, että elintarvikkeitten toimittajat eivät toimi enää pankkina kauppaketjujen tukku-reille.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan myymättä jääneiden maataloustuotteitten tai elintarvikkeitten palauttamista koskevaa ehdotonta kieltoa: voimassa olevan elintarvikemarkkinalain 2 f §:n muuttamista siten, ettei siinä säädetystä palautuskiellosta ole mahdollista poiketa tavarantoimittajan ja ostajan välisellä sopimuksella. Palautuksia koskevalla muutoksella siirretään vastuuta aiempaa enemmän ostajan kannettavaksi, mitä valiokunta pitää yleisesti ottaen tarkoituksenmukaisena. Valiokunta katsoo, että joissakin tilanteissa palautuskiellosta poikkeaminen voi kuitenkin olla myös tavarantoimittajan näkökulmasta perusteltua. Tällainen tilanne voi olla silloin, kun kyse on joko kokonaan uudesta innovatiivisesta tuotteesta tai kyseisellä alueella uuden yrittäjän tuotteesta, jonka markkinoille pääsyn palautuskiellon soveltaminen voisi estää. Valiokunta esittää lain 2 f §:ään uutta 2 momenttia, joka mahdollistaa poikkeamisen palautuskiellosta tavarantoimittajan aloitteesta kolmen kuukauden ajan, kun kyse on tuotteesta, joka ei aiemmin ole ollut tavarantoimittajan valikoimassa.

Elintarvikemarkkinalakiin lisätään elintarvikemarkkinavaltuutetun tehtäviin markkinoiden seuraaminen. Valtuutettu seuraa jo nyt käytännössä markkinoita, mutta ongelmana on, että valtuutetulla ei ole oikeutta saada markkinaosapuolilta tietoja, jotka liittyvät yleisemmin markkinoiden toimivuuden tai markkinaolosuhteiden selvittämiseen. Valiokunta katsoo, että markkinoita koskevia tilastotietoja tulee olla tarjolla kattavasti ja ajantasaisesti. Valiokunta pitää tärkeänä, että elintarvikemarkkinoiden toimivuutta koskevien tietojen nykyistä laajempaa keräämistä ja tilastointia selvitetään ja lainsäädäntöä tarvittaessa muutetaan tältä osin. Markkinoita koskevien tietojen saatavuus on tärkeää, jotta elintarvikemarkkinalakiin tehtävien muutosten vaikutuksia voidaan seurata. Valiokunta katsoo, että lainsäädännön muutoksia tulee seurata erityisesti sen varmistamiseksi, ettei muutoksista aiheudu niiden tavoitteiden vastaisia vaikutuksia esimerkiksi sitä kautta, että ostajat alkavat suosia ulkomaisia tavarantoimittajia.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 159/2022 vp

Arvoisa puhemies! Valiokunta ehdottaa kolmea lausumaa:

”1) Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto valmistelee esityksen kilpailu- ja elintarvikemarkkinalainsäädännön muuttamisesta siten, että markkinamuutosten välittymistä elintarvikeketjussa voidaan vahvistaa esimerkiksi kustannusindeksin ja hinnoittelujaksojen lyhentämisen avulla, ja antaa tätä koskevan esityksen eduskunnalle vuoden 24 loppuun mennessä.

2) Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto selvittää keinoja parantaa elintarvikemarkkinoita koskevien tietojen saatavuutta ja valmistelee tarpeelliset muutokset tietojen keruuta ja käsittelyä koskevaan lainsäädäntöön siten, että esitys annetaan eduskunnalle vuoden 2024 loppuun mennessä.

3) Eduskunta edellyttää, että maa- ja metsätalousministeriö seuraa ja arvioi elintarvikemarkkinalain ja siihen tehtyjen muutosten käytännön soveltamista ja vaikutuksia suhteessa lainsäädännölle asetettuihin tavoitteisiin sekä antaa maa- ja metsätalousvaliokunnalle asiasta selvityksen kahden vuoden kuluttua elintarvikemarkkinalain muutosten voimaantulosta.”

Tämä mietintö oli yksimielinen valiokunnassa. Kiitän erittäin hyvästä ja asiantuntevasta keskustelusta, jota tänäänkin täällä on saatu kuulla.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Edustaja Könttä, olkaa hyvä.

15.57 Joonas Könttä kesk: Kiitos, arvoisa herra puhemies! Elintarvikemarkkinalain uudistaminen tulee tarpeeseen, ja kuten tässä kollegat ovat jo väkevästi todistaneet, tämän lain ajankohta on hyvä, mutta tarvitsemme tietysti myös jatkossa lisää uudistuksia. Nostan täältä yhden mielestäni perustellun muokkauksen, jonka valiokunta on tehnyt nimenomaan tähän palautuskieltoon liittyen uusien tuotteiden osalta: että on säilytetty poikkeus, jolla voidaan sitten mahdollistaa nimenomaan uusien tuotteiden osalta se, että markkinoille pääsy ei siitä vaikeudu.

Valiokunnan puheenjohtaja, kansanedustaja Kalmari kertoi tuossa tiivistetysti hyvin myös noista lausumista. Ne ovat perusteltuja. Tämä lainuudistus on tärkeää ottaa myös siten, että tämä on ensiaskel elintarvikemarkkinalain ja elintarvikemarkkinoiden uudistamisessa Suomessa. Meillä täytyy olla tässä maassa reilumpi malli, jossa kauppa, teollisuus ja tuottajat ovat tasaveroisemmassa asemassa kuin ne tällä hetkellä ovat. Tällä hetkellä nimenomaan esimerkiksi ruuantuottajien osalta kilpailutilanne on sen kaltainen, että ei ole juurikaan muita vaihtoehtoja kuin myydä näille kahdelle tai kolmelle suurelle, ja tämä on meillä se ongelma. Meidän pitäisi saada päivittäistavarakauppaan enemmän kilpailua, ja toivon, että seuraava hallitus pohtii keinoja, kuinka tämä voitaisiin tässä maassa toteuttaa.

Ennen muuta ruuantuottajien osalta kysymys on myös huoltovarmuudesta. Me olemme nähneet näitä kriisejä ympärillämme — ensin koronaviruksen, nyt sodan Euroopassa — ja se, että meillä on kotimaista ruuantuotantoa ja kotimaista ruokaa, on isosti myös huoltovarmuuskysymys.

Puhemies! Korostan vielä sitä, että toivon seuraavan hallituksen ja eduskunnan pohtivan, kuinka kilpailua voitaisiin päivittäistavaramarkkinoilla lisätä ja kuinka voisimme muodostaa reilumman mallin siten, että kauppa, teollisuus ja tuottajat olisivat tasaveroisemmassa asemassa neuvottelemassa siitä, kuinka paljon kellekin jää viivan alle. On tärkeää, että turvaamme kotimaisen ruuantuotannon myös tulevaisuudessa, ja kaupalla on tässä iso rooli.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 159/2022 vp

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Edustaja Reijonen, olkaa hyvä.

15.59 **Minna Reijonen ps:** Arvoisa herra puhemies! Valiokunnan puheenjohtaja tuossa puhuikin ansiokkaasti alkuperämaista ja näistä, mistä ne ruuat aina tulevat. Hän on aikaisemminkin nostanut esille tätä asiaa, mikä on kotimaista ruokaa ja mikä ei ole kotimaista ruokaa. Näkeekö puheenjohtaja, että tällä lailla on nyt iso merkitys jatkossa tässä? Jos ilmoitetaan, minkämaalaista tai mistä tullutta vaikka salaatti on, niin onko sillä merkitystä? Ja myös haluaisin kysyä puheenjohtajalta, onko nyt arvonlisäverokeskustelua käyty valiokunnassa. Onko sitä arvonlisäveroa mahdollista suomalaisilta ruuilta pudottaa alaspäin? — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Edustaja Kalmari, olkaa hyvä.

16.00 **Anne Kalmari kesk:** Arvoisa herra puhemies! Oikein hyviä kysymyksiä. Tämä laki ei suoranaisesti vaikuta pakkausmerkintöihin. Tämä on oikeastaan lainsäädäntö halpuuttamisesta reiluuttamiseen — sillä tiellä — mutta kuten edustaja Könttä tuossa totesi, vielä silläkin polulla on toimia tehtävänä.

Tähän merkintäasiaan aion palata, sillä olen pyytänyt selvityksen sekä Avainlipun käytön myöntäjiltä että Ruokavirastolta siitä, miten kuluttajien harhaanjohtaminen saataisiin lopetettua. Nyt meidän täytyy tehdä muutoksia sinne, jos näin suurta sumuttamista on, että markkinoidaan kotimaisina esimerkiksi salaatteja, jotka on vain pesty Suomessa, tai lihaa, joka on vain leikattu Suomessa, tai kalaa, joka tulee muualta ja lähinnä pakataan Suomessa, ehkä menee savukoneen läpi. Se ei vielä mielestäni saisi tehdä ruokaa suomalaiseksi, ja tähän meidän on puututtava tulevaisuudessa.

Arvonlisäverokeskustelu on varmasti sitten ihan seuraavan hallituksen pöydällä — se, miten minkäkin arvonlisäveroja ajatellaan nostaa tai laskea — mutta itse haluaisin kuitenkin, että ruoka ja lääkkeet ovat sellaisia välttämättömyyshyödykkeitä, että niitten arvonlisäveroa ei missään tapauksessa ainakaan nostettaisi. Itse soisin näkeväni niillä vaikkapa alemmankin tason.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 283/2022 vp sisältyvän lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyi.